

Ob Dnevu republike

Ko je leta 1941 tako neslavno končala stara Jugoslovanska vojska, je že v nekaj dneh potem pričela rasti nova odporna sila ljudstva — partizanska vojska, ki je doprinesla velik delež k urejevanju svetovnih odnosov. Nekateri si tega niso želeli, ker so hoteli ohraniti staro oblast, stare razredne odnose v katerih bi bil še nadalje delovni človek izkoriščen na račun velikih profitov. Taki elementi so se vezali z okupatorjem, na vsakem koraku ovirali pravično borbo ljudstva in se aktivno udeleževali v pobojih lastnih bratov.

Drugi pa, ki so imeli globoko vero v svobodo in zmago pravice, so bili podprti z veliko voljo naroda do borbe in njegovo pripravljenostjo na največje žrtve. Toda to ni bil slučaj niti rezultat spontanih teženj posameznih ljudi ali krajev. Predvsem je prišla v polni meri do izraza načelnost s katero je vodila naša partija borbo proti neljudskemu režimu v stari Jugoslaviji, neustrašenost komunistov, ki so preživljali pred vojno hude ure v zaporih in pri zaslišanjih ter organizacijske izkušnje, ki jih je imela partijska organizacija iz dobe svojega ilegalnega dela. Zato so prvimi borcem — komunistom kmalu sledili novi, ki jim je bilo več do svobode kakor do suženjske pokorščine okupatorju. Nastajale so čete, odredi, brigade, ustanavljali so se ljudski odbori in vedno več sovražnih enot je bilo vezanih na naše ozemlje. Ostali narodi so začudenj spremljali veliko borbo in revolucijo pri nas. Sovražnik je vedno bolj divjal in pošiljal vedno večje okrepitve na naše ozemlje, svobodoljubnim narodom pa je postajala naša borba simbol njihove lastne osvoboditve. Svet je vedno bolj spoznaval jugoslovanske partizane in patriote ter moral priznati položaj, ki so ga ustvarili s svojim orožjem. To priznanje ni bilo lahko priborjeno. Bile so potrebne ogromne žrtve.

Na kočevskem zboru — od 1. do 3. oktobra 1943 je bila izvoljena 40-članska delegacija za drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu, katera je

zastopala slovenski narod in njegove težnje na tem velikem zasedanju — prvi skupščini nove Jugoslavije.

Tov. Tito je dejal v svojem govoru na zasedanju v Jajcu: »Potrebno je bilo preliti potoke dragocene ljudske krvi, potrebno je bilo, da je desetisoče naših najboljših sinov dalo svoje življenje v teku dvoletne neenake borbe s sovražnikom, da si je resnica o dejanskem položaju v Jugoslaviji utrla pot v svet. Najbrž še ni nikdar tak majhen narod tako mnogo žrtvoval, da bi prepričal svetovno javnost, da je kri, ki je prelita v Jugoslaviji nje- na kri a ne kri tistih nesramnih izdajalcev katerih voditelji še vedno uživajo gostoljubnost v zaveznških državah.« Govor in poročilo vrhovnega komandanta NOV so navzoči delegati skrbno poslušali in soglasno odobrvali.

Na zasedanju niso bili sprejeti le dalekosežni sklepi, temveč predvsem ukrepi, ki so ustrezali stanju kakršno je ustvarila borba, in so ustrezali številu in moči naših vojaških enot, volji in željam milijonov delovnih ljudi, ki so na vse načine doprinali delež k zgodovinskemu razvoju nove Jugoslavije. Sprejeti odloki so bili temelj nadaljnje graditve oblastnih organov in so po zgodovinski doslednosti pripeljali po osvoboditvi k realizaciji Marksovega načela: »podjetja delavcem!«

Če so dajali sklepi sprejeti na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu novega poleta naši osvobodilni borbi, potem nam pregled 13-letnega dela, ki je zrastel na teh temeljih daje novih in novih pobud, da še trdneje primemo za delo, da še odločneje gradimo socializem, kajti le socialistična demokracija in socialistični odnosi morejo zajamčiti tisto, zakar je padlo 100 tisoče partizanov in samo ta pot nas bo vodila do življenja, kakršnega so predvidevali odloki sprejeti na zgodovinskem zasedanju AVNOJ v Jajcu 29. 11. 1943 leta.

Važnejši sklepi DS in upravnega odbora

Na četrti seji je delavski svet sprejel program investicijskih del in investicijskega vzdrževanja. Na tem zasedanju so bile sprejete tudi spremembe in dopolnitve tarifnega pravilnika. Delavski svet je izvolil člane komisij, kot sledi:

1. Stanovanjska komisija: Pevec Jože, Kivovec Rihard ter Jus Franc.

2. Komisija za ekonomska in finančna vprašanja: Macuh Karl, Stojan Stefan in Cajhen Jože.

3. Komisija za družbeni plan in vsklajevanje proizvodnje: Kunej Franc, Haas Hinko, Kovač Mišo in Polak Anton.

4. Komisija za investicijska in vzdrževalna dela: Jakop Ivan, Tratnik Viktor, Pustoslavšek Branko in ing. Raspotnik Jakob.

5. Komisija za organizacijska vprašanja: Deržek Avgust, Lužar Ivan, Grabar Franc in Gorenjak Ivan.

6. Komisija za kadrovska vprašanja: Marinček Matija, Colja Nada in Potočnik Alojz.

7. Komisija za prošnje in pritožbe: Žele Pavel, Nedoh Radovan in Šnajder Jože.

Na peti seji je bilo sklenjeno, da sklene kolektivno življenjsko zavarovanje ter so

potrdili osnutek premijskega pravilnika s popravki.

Na šesti seji je DS razpravljala o izvršitvi polletnega družbenega plana za leto 1956. Na tem zasedanju so sprejeli pravilnik o nagradah. Oziraje se na to, da se komisija za plače pri ObLO Celje ni strinjala s tekstnim delom, je DS ponovno pretresal predlagane spremembe tarifnega pravilnika ter jih je osvojil. Ker se je pokazala potreba za spremembo norm v valjarni, je DS potrdil spremembe norm. Odobrili so tudi nekaj novih delovnih mest.

Na sedmi seji je DS razpravljala o razstavi, ki jo je priredila Cinkarna. Obširneje so na tej seji razpravljali o obveščanju delovnega kolektiva o sklepih DS in upravnega odbora. DS je sklepal o novih delovnih mestih v keramiki. Načelno so tudi obravnavali delo v obratni ambulanti.

V času od zadnjega poročanja je imel upravni odbor sedem sej. Tekoče so obravnavali operativne plane in izvršitve le-teh. Prav tako so obravnavali mesečne bilance. Upravni odbor je na teh sejah sprejemal osnutke premijskega in nagradnega pravilnika.

Obisk komisije HTZ in osebja obratne ambulante v tovarni „Iskra“ v Kranju

Na povabilo komisije HTZ »Iskra« Kranjsmo dne 12. 7. 1956 z osebjem obratne ambulante obiskali omenjeno tovarno, da bi iz prakse tega podjetja izkoristili njihove izkušnje v pogledu varnosti dela. V spremstvu zastopnikov podjetja smo si ogledali delo v vseh obratih omenjene tovarne. Specifičnost dela v Iskri je zelo različna od dela v naši tovarni, zato so tudi faktorji, ki vplivajo na varnost pri delu, drugačni in nam ne morejo služiti za primerjavo. Vendar če upoštevamo, da se je ta ogromen objekt razvil iz že prej obstoječe tekstilne industrije v podjetje s povsem novo dejavnostjo in da danes ustreza vsem zahtevam sodobne organizacije dela in s tem v zvezi tudi varnosti pri delu, moramo priznati, da je bilo tu mnogo storjenega.

Tehnična zaščita strojev je zagotovljena v vseh oddelkih, saj so to večidel moderne strojne naprave z vsemj že vgrajenimi zaščitnimi napravami. V pogledu higienske zaščite pa moram posebej poudariti oddelek za galvanizacijo, kjer je vprašanje ventilacije bilo najbolj pereče vprašanje v tovarni. Danes je ta problem rešen z adaptacijo modernih ventilacijskih naprav, kjer regulirajo odvod strupenih plinov, dovajanje svežega zraka, odstotek vlage in termične razlike v prostorih. Ta preureditev je delo domačih konstruktorjev in je bila izvedena z najmanjšimi možnimi sredstvi. Dobro rešujejo tudi problem invalidov pri delu, saj proces dela ne zahteva fizičnih naporov, posebno pri serijski proizvodnji ne. Analizi nezdod posvečajo veliko pozornost, kar jim je dalo že dobre rezultate. Tako so n. pr. v oddelku za točno uravnavanje relejev za telefonske naprave s podrobnim psihološkim študijem odstranili živčna obolenja, obenem pa za več kot 100 odstotkov zvišali proizvodnjo.

Po ogledu vseh obratov smo imeli z zastopniki njihovega podjetja, z varnostnim tehnikom in šefom obratne ambulante sestanek, na katerem so bile iznešene izkušnje in problemi pri vršenju službe HTZ, preventivne in kurativne službe ambulante ter podobno. Obratna ambulanta posluje v posebej zgrajeni stavbi, ki je bila prvotno namenjena otroškim jaslom, pozneje pa adaptirana za preventivno službo. Ta preureditev z vso potrebno opremo je stala 14 milijonov din, kar je krilo podjetje iz viška plač. Ambulanta posluje kot samostojna ustanova z zdravnikom-šefom ambulante, dvema sestrama, dvema administratorkama za ambulanto in službo HTZ, dentistom, zobnim tehnikom, z dvema sestrama za zobno ambulanto in snažilko. Razpisano pa je še mesto za zdravnika splošne prakse.

Po omenjenem sestanku je naša skupina zapustila podjetje z zelo ugodnim vtisom in z mnogimi izkušnjami, ki so jih dobili pri svojem delu tovariši iz »Iskrek«.

Janko Ločičnik

Na sedmi seji so odobrili plan zaščitnih sredstev. Na 11. seji so obravnavali komercialno poročilo ter investicijski program za superfosfat, na 13. seji pa probleme obratne ambulante in osamosvojitve ambulante. Na 14. seji je bil izvršen pregled premij za mesec avgust ter so ugotovile pri izračunu obširneje obravnavale.

Delo mladine

IN NJENI PROBLEMI

Če hočemo pravilno oceniti delo mladine v našem kolektivu, je potrebno, da se seznanimo tudi z njenimi problemi, ki se vsak dan ponavljajo na delovnih mestih v organizaciji.

Največji problem mladinske organizacije je v tem, da nima primernih prostorov, kjer bi se sestajala in kjer bi se ji lahko nudilo razvedrilo, kot n. pr. igranje šaha, čitanje knjig, dnevnega časopisja in podobno. To bi bilo predvsem nujno za mladino, ki se vozi na delo z vlaki in avtobusi. Sedaj je ta mladina prisiljena čakati na prevozna sredstva po čakalnicah ali po gostilnah, kjer je prepuščena sama sebi. Z ureditvijo mladinskega kotička pa bi to potikanje odpadlo. Mladino bi bilo lažje pritegniti v organizacijo, ker bi bila dana možnost, da se ji tudi nekaj nudi, kar sedaj ni mogoče. Prostor za tak kotiček je bil predviden v prostorih sindikalne podružnice, kjer je zaradi stanovanjske stiske sedaj stanovanje in tako ne služi svojemu namenu. Razumljivo je, da se stanovanjski problemi ne rešujejo čez noč, vendar bi bilo nujno potrebno, da se stranki, ki tam stanuje, dodeli stanovanje, prostor pa uredi za mladino. O tem se je že mnogo govorilo, vendar je ostalo vse na mrtvi točki. Organi, ki so odgovorni za delo mladine, naj storijo vse potrebno v tej zvezi.

Težak problem je finančno vprašanje. Organizacija nima razen minimalnega deleža od članarine nobenih dohodkov. Ti zadostujejo samo za kritje najnujnejših potreb, kakor za korespondenco in podobno. Na organizacijo izletov, ki bi jih mladinska organizacija financirala iz lastnih sredstev, ne moremo niti pomisliti. Ker so pri vzgoji in delu z mladino zaželeni izleti in srečanja z mladinskimi organizacijami drugih kolektivov, bi bilo potrebno, seveda v kolikor je to mogoče, da se za prihodnje leto dodeli mladinski organizaciji dotacija v mejah razpoložljivih sredstev. To vprašanje naj bi proučili ljudje, ki so odgovorni za mladinsko delo v našem kolektivu. Denar, ki bi ga izdalj za potrebe mladine, ne bi bil zavrnjen.

Posebno vprašanje je politično delo z mladino. Temu se pri nas ne posveča dovolj pozornosti, čeprav imamo precejšnje število ljudi, ki bi lahko s svojo politično razgledanostjo mnogo prispevali k dvigu politično ideološkega dela z našo mladino.

Letos je bilo na tem polju storjenega zelo malo. V začetku leta je bil ustanovljen klub mladih proizvajalcev, ki je imel nalogo dvigniti strokovno, politično, ideološko in splošno izobrazbo mladine. Predavanja so se pričela, vendar je delo zaradi neodgovornosti odbora, ki je bil izvoljen na občnem zboru tega kluba, ostalo pa mrtvi točki.

Mislím, da je še čas posebno sedaj v zimskih mesecih, da se delo kluba poživi in da se predavanja, ki so bila predvidena, organizirajo sedaj.

Razen navedenih imamo v naši organizaciji še mnogo drugih težav, kot je na primer plačevanje članarine. Mnogi mladinci ne izpolnjujejo najosnovnejše dolžnosti, da bi vsak mesec poravnali članarino.

Če pogledamo v sedanje vrste mladine, bomo ugotovili, da je največ takih mladincev, ki niso zainteresirani na delu v organizaciji. Mnogi izmed njih so poročeni. Razumljivo je, da svoj prosti čas uporabljajo v druge namene.

Dotok mladine v mladinsko organizacijo je zelo majhen, ker je tudi majhen dotok mladine v kolektiv.

Sedaj pa še o delu mladine.

Naš mladinski komite je v letošnjem letu imel osem rednih sej, na katerih je razpravljal v glavnem o že omenjenih problemih, ter o organizacijskih vprašanjih.

Organiziranih je bilo več športnih tekmovanj v šahu, streljanju in nogometu. Na teh tekmovanjih je naša mladina žela lepe uspehe. V večini srečanj z drugimi mladinskimi kolektivi so naše ekipe zmagale. Sodelovali smo v »Tednu mladine celjskega okraja« pri »Paradi mladosti« ter športnem tekmovanju v počastitev obletnice SKOJ v Preboldu.

Razen tega sodeluje naša mladina še v organizacijah izven tovarne, tako pri »Partizanu«, »Svobodi« in Počitniški zvezi.

Ugotovljeno je, da dosedanja organizacijska oblika ne ustreza oblikam dela z našo mladino. Zaradi lažjega dela in boljše povezave med mladino v posameznih obratih bi bilo priporočljivo, da se za prihodnje leto izvolijo nekakšni pododbori, po zgledu sindikalne organizacije. S tem bi bilo delo mladinske organizacije bolj smotno in bolj organizirano. Razen tega bi bilo na ta način pritegnjeno k sodelovanju večje število mladine. Po drugi strani pa bi bili razbremenjeni člani komiteja, ki so do sedaj nosili na svojih ramenih vse delo organizacije, kar je seveda popolnoma nepravilno.

Potrebno je tesnejše sodelovanje s SP. V bodoče naj bi se udeleževal sej komiteja ZK in izvršnega odbora SP tudi predstavnik mladine. Po drugi strani pa bi se imeli mladi ljudje priliko usposabljanja za bodoče partijske in sindikalne funkcionarje, saj bodo nekoč zamenjali ljudi, ki danes delajo na tem polju. Temu bodo kos le, če bo takoj storjeno vse, kar je v tem pogledu potrebno.

Branko Pustoslemšek

Mnogo enostavnejše pa je vprašanje preskrbe z rudninskimi snovmi. Tu je potrebna samo smotrna strokovna in kombinirana uporaba gnojil. Važno se je pri tem ozirati na lastnosti zemlje in na potrebe posameznih rastlin. Paziti je treba, da ne gnojimo enostransko samo z enovrstnim gnojilom, pa čeprav nam preiskava zemlje pokaže potrebo predvsem po enem hranilu. Kot že omenjeno, pri naš sorazmerno najbolj primanjkuje fosfora. V tem primeru smo popolnoma upravičeni kot začetni ukrep uporabiti fosforno gnojilo. Vendar ne smemo pri nadaljnjem gnojenju ostati samo pri fosforju. Fosforno gnojilo bo prav gotovo povzročilo povečanje pridelka. To tem bolj, čim bolj določena kmetijska rastlina rabi fosfor. Toda z večjim pridelkom se poleg fosfora porabi tudi več dušika, kalija, kalcija itd. Zato mora prej ali slej enostranskemu gnojenju s katerim koli elementom slediti še gnojenje z ostalimi potrebnimi hranili. Pri tem je potrebno seveda že več strokovnega znanja, čeprav to še ni nikakšna učenost. Temelje znanja o prehrani rastlin morajo dobiti že otroci v šoli. Jasno, da mora učiteljski kader imeti o teh stvareh popolnoma jasne pojme. Prav gotovo pa bo moral naš sleherni državlján razmisliti, da mora v velikem prehodu našega zaostalega kmetijstva k napredni, večji in socialistični proizvodnji do določene mere dojeti in spoznati tudi kmetijska vprašanja in vprašanja, ki se kmetijstva posredno tičejo. Kajti od kmetijske proizvodnje je v veliki meri odvisno blagostanje vsega prebivalstva.

Prav zato je tudi važno, da se vsi člani delovnega kolektiva Cinkarne preko svojega lista »Cinkarnarja« spoznajo z osnovnimi problemi kmetijstva, predvsem pa z veliko vlogo svojega podjetja, ki jo preko proizvodnje superfosfata vrši v službi kmetijstva.

Omembe vredno je tudi dejstvo, da ima marsikateri delavec ali uslužbenec Cinkarne doma svoj vrtiček ali svojo njivico. Morda goji kokoši, zajce, kozo ali katero koli drugo domačo žival. Koliko več in boljše bo lahko pridelal, če bo pravilno gospodaril ter pravilno uporabljal gnojila. In končno, ali ni to velik delež k boljši prehrani in zdravju prebivalcev mest in industrijskih naselij, da ne govorimo o vseh drugih ugodnih vplivih, ki jih takšno izvenpoklicno izživljanje nudi tistim, ki hočejo na ta način krepiti svoje telesno in duševno zdravje.

Tudi Cinkarna hoče, ne samo s proizvodnjo in prodajo superfosfata, prispevati svoj delež k prosvetljenju vseh članov svojega kolektiva pa tudi vseh drugih kmetovalcev in nekmetovalcev, ki čitajo naš list, s skromnim obravnavanjem vprašanj iz kmetijstva, predvsem tistih, ki se tičejo uporabe gnojil. Z enakim namenom smo se tudi odločili, da po vsej naši domovini organiziramo mrežo poskusnih gnojenj, s katerimi hočemo ugotavljati in dokazovati uspešnost uporabe gnojil. Poudarek dajemo našemu proizvodu superfosfatu, seveda vse v mejah upravičenosti njegove uporabe.

Letošnjo pomlad smo na hitro obiskali 20 kmetijskih gospodarstev socialističnega in privatnega sektorja. Izbrali smo raznovrstne, zlasti za določeno področje pomembnejše kmetijske rastline. Določili smo površino izbranih parcel in brezplačno dodelili ustrezajoče količine gnojil. Hkrati smo vzeli vzorce zemlje, za katere nam je Hmeljarski inštitut v Žalcu napravil podrobne analize. Na podlagi teh bo naše delo v bodoče lažje, kar bo tudi strokovno bolj utemeljeno in upravičeno. Analizo vzorcev smo dostavili vsem lastnikom poskusnih parcel in jim hkrati nudili vso strokovno razlago o stanju prehranbenih snovi v njegovi zemlji in o potrebnih ukrepih. Dalj smo tudi navodila za pravilno uporabo gnojil tako pri poskusu kakor tudi na splošno.

Pri prvem pregledu smo že ugotovili prve uspehe. Povsod brez izjeme (točni podatki bodo še objavljeni), so bili rezultati ugodni, če že ne presenetljivi. Ker so bile večinoma poleg gnojenih parcel puščene tudi negnojene, sta bila razlika in uspeh še očitnejša. Parcele so bile označene z vrsto in količino porabljenih gnojil. Ze sama demonstrativna stran poskusov je torej uspela. Ko pa bomo

PRISPEVEK CINKARNE za pospešitev kmetijske proizvodnje

Morda izgleda neverjetno in nemogoče, da ima Cinkarna opraviti s kmetijsko proizvodnjo. Velik industrijski kombinat, vendar ne pospešuje kmetijstva, vsaj neposredno ne. In vendar ni tako. Širom vse naše države, posebno v njenih izrazito kmetijskih področjih, je poznana celjska Cinkarna s svojim proizvodom — superfosfatom.

Superfosfat je najbolj znano in verjetno tudi najbolj uporabljeno fosforno gnojilo pri nas pa tudi drugje po svetu. Večji pomen mu daje v naši deželi še dejstvo, da v vseh naših sicer zelo raznolikih tipih zemlje, v glavnem primanjkuje ravno fosforja. Če ugotavlja kmetijska znanost, da je fosfor skupaj z dušikom in kalijem osnova rastlinske rudninske hrane, je vloga superfosfata še večja. S superfosfatom nudimo rastlinam fosforno kislino v hitro topni obliki, to se pravi, da začno pognojene rastline ob zadostni prisotnosti

zemeljske vlage dano gnojilo takoj izkoristiti.

Morebiti bi kdo vprašal: zakaj pa sploh trosimo v zemljo toliko gnojil? Saj bomo vso zemljo pokvarili! Takšne pripombe slišimo od nevednih in neizkušenih ljudi. Tem je treba povedati, da rabijo rastline za svojo rast in rodnost poleg sonca, vode in zraka še rudninsko hrano. Nekaj te je že v vsaki zemlji, nekaj je dodajamo s hlevskim gnojem, vso ostalo pa, ki je potrebna za dosego normalnih in rednih pridelkov, morajo rastline s človekovo pomočjo dobiti od drugod. Z vsemi agrotehničnimi ukrepi in merami pri ganjamo rastline k vse večji rodnosti in večjim pridelkom. Sonca ne zmanjka, problem vode se po potrebi rešuje spet na drug način (z obdelavo, kolobarjem, namakanjem, melioracijami, gnojenjem z organskim gnojem itd.). Tudi zemeljsko zračnost uravnavamo z različnimi ukrepi.

Razvoj kemične industrije v Jugoslaviji

Predvojno obdobje

to še poudarili s številkami, ko bodo ugotovljeni povečani pridelki za razliko z ne-gnojjenimi parcelami, bomo zagovorniki upo-rabe gnojil še v lažjem položaju.

Kaj torej hočemo doseči s takšno akcijo? Predvsem kar najbolj učinkovit pripomoček pri spoznavanju uspehov, ki bodo s poskusi doseženi. Z njihovimi rezultati se bo s pomočjo izvajalcev poskusov in preko kmetijskih zadrug prav gotovo seznanil širši krog sosed-nih kmetovalcev. Zanimanje za gnojila bo večje, kmetje bodo bolj segali po strokovni literaturi, obisk strokovnih predavanj se bo povečal, skratka, strokovna raven našega kmetijskega proizvajalca se bo s tem zboljšala. Če bomo dosegli že samo to in če ne upoštevamo še vseh ostalih posrednih in ne-posrednih koristi, ki bodo s tem nastopile, bo naš namen dosežen in celjska Cinkarna bo v bližnji prihodnosti lahko ponosno ugo-tovila, da je tudi ona prispevala svoj delež pri povečanju in pri izboljšanju kmetijske proizvodnje.

Slika 1

Takšna je bila krmna pesa sorte ekendorf na eni izmed naših poskusnih parcel (DERMA-STJA JOŽE, Zavrh štev. 1, p. Medvode), že v prvem mesecu pa soditvi. Seveda je bilo vse-stransko poskrbljeno za njene zahteve. Velika zasluga gre vsekakor gnojilom, katere smo trosili v naslednjih količinah: superfosfat 400 kg na ha, kalijevo sol 400 kg na ha, čilski soliter 200 kg na ha. Obilen pridelek kvali-tetne krmne pese gotovo ne bo izostal. Kaj pa to pomeni pri izboljšanju, danes tako po-manjkljive prehrane živine, bo vsakdo raz-umel. Več gnojila — več krme — več mleka, mesa in končno gnoja, ki bo omogočil boljše gnojenje za večje pridelke v prihodnje. Nekje moramo začeti in najenostavnejše je, da zač-nemo z uporabo gnojil, če hočemo pospešiti kmetijsko proizvodnjo.

Slika 2

Druga slika nam kaže, kakšna glavната solata (ledenka) se da pridelati tudi na njivi in ne samo v vrtu, če ji nudimo vsega kar rabi. Poleg hlevskega gnoja, ki je bil že jeseni, je dobila še: superfosfata 400 kg na ha, kalijeve soli 200 kg na ha, nitromonkala 100 kg na ha.

Takšnih in podobnih slik bi lahko ob-javili še več, skoraj pri vseh naših poskusih na raznih kmetijskih rastlinah je slika po-dobna. Fotoreporter žal ni bil povsod prisot-nen. Ko bomo ugotovili pridelke, bo slika pred nami.

Če zasledujemo razvojno pot kemične in-dustrije pri nas, vidimo, da poseduje ta pa-noga industrijske dejavnosti razmeroma bo-gato tradicijo. Prve elektrokemične in elek-trotermične kapacitete v Evropi so zgrajene na teritoriju naše države (Elektrobosna Jajce 1897), proizvodnja kromovih soli je osnovana 1860, a s proizvodnjo žveplene in solne ki-sline so v Hrasniku pričeli leta 1860. Pro-izvodnja sode v Lukavcu datira od leta 1894.

V začetku 20. stoletja takratna kemična industrija ni zaostajala za svetovnim pov-prečjem, niti po velikosti, niti po tehnoloških procesih. V obdobju med 1900. in 1918. letom so bili položeni temelji industrije karbida in cijanamida (»Dalmacija« Dugi Rat 1912, tvornica dušika Ruše 1916). Leta 1906 je bila osnovana »Zorka« Subotica in »Danica« Ko-privnica, ki sta pričeli s proizvodnjo žveple-ne kisline in umetnih gnojil.

Medtem ko je težka kemična industrija dobila svoje obrise konec 19. stoletja ter v prvih dveh dekadah 20. stoletja, se je prede-lovalna kemična industrija pričela razvijati v dobi med obema svetovnima vojnama. Ta-krat je nastala večina tovarn milarske indu-strije, industrije barv in lakov ter druge to-varne predelovalne industrije.

Struktura kemične industrije tistega časa je bila takšna kakor so to diktirale takratne gospodarske razmere. Podjetja so, kar se ve-likosti tiče, varirala od delavnic, laboratorij-skega obsega pa do podjetij, v katera je bilo investirano na desetine milijonov predvojnih dinarjev.

Faktorji, ki so v dobi med obema vojnama vplivali na razširitev obstoječih obratov in osnovanje novih kapacitet kemične industri-je, so v glavne naslednji:

1. Formiranje novega ekonomskega pod-ročja in prekinitev političnih in ekonomskih zvez z industrijsko razvitimi deželami bivše Avstro-Ogrske monarhije.

2. Splošni razvoj gospodarstva zaradi vse-stranske konjunkturne v prvi dekadi te dobe.

3. Urbanizacija in ustvarjanje novih ad-ministrativnih centrov, ki sta imela za posled-ico aktiviranje gradbene dejavnosti, ki je zopet stimulirala nastanek novih sektorjev kemične industrije (n. pr. barve, laki itd.).

4. Zaščitne carine so prav tako mnogo do-prinesle k razvoju kemične industrije.

V tem obdobju so nastale nove kapacitete za proizvodnjo žveplene kisline, superfosfata, modre galice in sredstev za zaščito rastlin. Skoraj celokupna naša industrija premaznih sredstev, tiskarskih barv, suhih barv in pig-mentov je v tej dobi dosegla svoje današnje dimenzije. V tem času so nastala tudi neka-tera večja podjetja milarske (Osijek, Sara-jevo, Kotor) ter kozmetične industrije.

Dinamiko razvoja kemične industrije do leta 1938 ilustrirajo podatki popisa industrij-skih podjetij, ki je izvršen istega leta in ki je prikazan na spodnji tabeli.

Zgoraj navedeni podatki se nanašajo na tovarne, ki spadajo po današnji statistični no-menklaturi v panogo 120, kakor tudi one, ki jih statistika evidentira v drugih panogah (plinarne — 112, predelava nafte in saj — 113, predelava gume — 123 in predelava pla-stičnih mas).

Iz te statistike razvidimo, da je do konca 1918. leta bilo osnovanih 37,4% podjetij ke-mične industrije in v njih investiranih 55,7% od celokupnega investiranega kapitala v ke-mično industrijo do leta 1938. Od leta 1918 do 1938 je bilo osnovanih 62,6% tvornic s 44,3% investiranega kapitala. Ta primerjava nam kaže, da je bil med dvema vojnama in-tenziven razvoj malih podjetij z razmeroma nizkim investicijskim kapitalom.

Po različnih sektorjih kemične industrije je bilo število tovarn leta 1938 naslednje. Ta-bela na 4. strani.

Po grupah investiranega kapitala je bila razdelitev podjetij takale:

Grupa kapitala	Stev. pod.
do 300.000 din	38
od 300.000 do 500.000 din	14
od 500.000 do 1.000.000 din	25
od 1.000.000 do 3.000.000 din	37
od 3.000.000 do 5.000.000 din	20
od 5.000.000 do 10.000.000 din	20
od 10.000.000 do 25.000.000 din	11
od 25.000.000 do 50.000.000 din	5
od 50.000.000 do 100.000.000 din	3
preko 100.000.000 din	2
neznano	66
skupno	241

Iz razpoložljivega statističnega materiala, ki je deloma tu prikazan, se vidi, da je po naši sedaj veljavni statistični praksi v letu 1938 bilo v kemični industriji 193 podjetij ali 4,5% od skupnega števila podjetij atakratne industrije. Kapital teh podjetij je znašal 476.000.000 din ali 3,9% od celokupnega kapi-tala industrije. Če vzamemo kot merilo inve-stiran kapital v razne industrijske panoge, je bila kemična industrija na 8. mestu. Pred njo so bile živilska, elektrogospodarska, tek-stilna, lesna, kovinsko predelovalna in me-talurška industrija. Vrednost ustvarjene pro-izvodnje leta 1938 je znašala 570.000.000 din ali 3,6% od celokupne ustvarjene vrednosti jugoslovanske industrije.

Značilen je bil za to obdobje izredno mo-čan vpliv tujega kapitala v kemični industri-ji. Težko je bilo v tem času najti večje ali pa po svoji proizvodnji važnejše podjetje, ki ne bi bilo v večji ali manjši meri vključeno v interesne sfere tujih koncernov ali kapi-talnih skupin. Tako so n. pr. »Elektrobosna« Jajce, »Dalmacija« Dugi Rat, tvornica dušika Ruše, »Zorka« Šabac in Subotica, tvornica sode v Lukavcu itd. bili direktno ali indirektno v sestavu inozemskih koncernov. Prede-lovalno industrijo so tudi v glavnem kontrolirali tuji, tako n. pr. milarsko industrijo »Schicht«, industrijo barv in lakov »I. G. Farben« itd.

Ta situacija bi se dala prikazati takole:

% kapitala od celotnega kapitala	
popolnoma ali pretežno jugoslovansko	41,92%
popolnoma ali pretežno tuje	52,64%

Ta odvisnost od tujega kapitala je, poleg drugih činiteljev, odločevala o značaju kakor tudi o razvoju kemične industrije, ki je bil prilagojen interesom izven naših meja. Tako (Nadaljevanje na 4. strani)

Letnica osnovanja	Število tovarn	%	Kapital v 000 din		Instalirana energija	
			vsota	%	KS	%
do leta 1858	4	1,6	105.892	9,0	403	0,7
1859—1868	8	3,2	37.635	3,2	292	0,5
1869—1878	9	3,8	20.413	1,7	378	0,7
1879—1888	10	4,2	48.348	4,1	431	0,8
1889—1898	22	9,5	321.042	27,0	14.220	25,5
1899—1908	14	5,8	41.136	3,5	734	1,3
1909—1918	23	9,5	78.678	6,7	6.507	11,6
1919—1928	80	33,0	380.277	32,5	4.459	7,9
1929—1938	58	24,0	69.555	5,9	2.555	4,5
brez podatkov	13	5,4	75.545	6,4	26.081	46,5
Skupno	241	100,0	1.178.521	100,0	56.080	100,0

